

Symposium “Ondersteboven” 26 juni 2015

“Inleiding op het symposium” door ds. Dick Couvée, Pauluskerk

Lieve mensen, “Onderste boven! Naar een economie voor ons allen”. Zo hebben we dit symposium gedoopt. Waarom? Waarom überhaupt nadenken over een economie voor ons allen? Er zijn veel mensen die vinden, dat dat toch niet kan. Dat weiger ik te geloven.

Ik begin met een voorbeeld uit de praktijk van de Pauluskerk. Nog niet zolang geleden meldt zich hier een jonge vrouw, 35 jaar oud, omgeving Rotterdam, verwaarloosd, moe, verward, ten einde raad, dakloos. Wij vangen haar op. Geleidelijk aan doet zij haar verhaal. Zij komt uit een goed gezin, is goed opgeleid, een idealist, maar niet van de naïeve soort, die zich, na haar opleiding, met hart en ziel heeft ingezet voor een wereld waarin ook de dieren er mogen zijn. Zij runde haar eigen dierenopvang, als zzp’er. In het begin liep dat als een trein. Daarna werd het moeilijker: kosten omhoog, inkomsten niet, en dus schulden. Want, ja, dieren, die laat je toch niet in de steek. Huur, energie, water, op den duur kon ze die niet meer betalen. En dus op straat, zoals dat gaat. Ze had altijd gedacht, dat dat h aar niet zou overkomen. We hebben haar weer op de been gebracht. Het gaat inmiddels goed, aan haar lag het niet echt. Aan dit voorbeeld uit de praktijk kan ik er de laatste jaren steeds meer toevoegen. Mensen met mogelijkheden, goed opgeleid, met geloof, met idealisme, die het in de huidige samenleving niet redden. Het is zo’n moment, dat je denkt: wat zijn we nou toch aan het doen met zijn allen!? Willen we dit!?

Tweede aanleiding. Ik heb het net laten zien. Rotterdam is mooi. Maar Rotterdam heeft ook een andere kant. De armoede is er de laatste jaren fors gestegen. Elk jaar meer arme mensen, die ook nog eens langer arm zijn. Daaronder veel kinderen. Dat zijn de feiten. Maar in 2014 gebeurde er iets vreemds. Het gemeentebestuur van Rotterdam maakte toen een nieuw college-akkoord. “Volle kracht vooruit”, heet dat. Daarin staat: “Rotterdam is een stad voor stoere mensen”. (...) Die doorzetters met opgestroopte mouwen verdienen en krijgen vanaf nu meer gehoor bij de overheid”. De boodschap is duidelijk: het gaat allemaal om de kansrijken, de zogenaamde “stoere” Rotterdammers. Zo dreigen grote groepen Rotterdammers in de kou te komen. Allerlei voorzieningen worden van een recht voor iedereen tot een gunst voor sommigen. De gemeente bezuinigt miljoenen op de uitgaven voor het armoedebeleid. De andere drie grote steden geven juist meer uit aan armoedebeleid. Rotterdam denkt weg te komen met minder. Een samenleving vooral voor de kansrijken, dat is absoluut niet de samenleving, waarin de Pauluskerk gelooft. Daarom: Onderste boven!

Derde aanleiding. Is dat erg allemaal? Volgens velen, de vroegere voorzitter van VNO-NCW inclus, is er helemaal geen probleem. Armoede? Nou, ja, dat valt wel mee. Arme mensen heb je altijd. Ik houd niet van dat nou, ja. Vooral niet, omdat steeds duidelijker blijkt, dat armoede en ook ongelijkheid geen toeval zijn. Ze zijn georganiseerd, bewust. Een zeer geslaagde greep in de maatschappelijke kas door politiek, banken en groot bedrijfsleven. Lees het boek van Stiglitz “The price of inequality”. Ik houd niet van dat: nou ja. Vooral niet, omdat armoede iets vreselijk is, ook in Nederland. Armoede hoort niet te bestaan, zeker niet in een rijk land als Nederland.

Wat is armoede? Wat doet dat met je? Armoede is veel meer dan het niet hebben van geld. Het is vooral iets sociaals. Als je geen geld hebt, kan je niet mee doen. Alles wat jij bent, alles waar jij voor staat, alles wat je zou kunnen bijdragen, het doet er niet toe. Armoede is een vorm van uitsluiting. Net als wanneer je jong bent, van alles op je kerfstok of geen opleiding en de samenleving of het bedrijfsleven zegt tegen jou, jammer joh, eigen schuld, voor jou een ander. Net als die jonge vrouw van net, wel opgeleid, idealist, met een groot hart voor dieren, maar niet gewiekst en hard genoeg om het te redden in de samenleving van nu. Mensen uitsluiten. Mensen in hun bestaan ontkennen. Dat is volgens mij het ergste, dat je met mensen kunt doen. Uit allerlei onderzoek blijkt steeds weer, dat uitsluiting mensen ziek maakt, minder weerbaar,

depressief en ongelukkig. En daarbij: mensen uitsluiten, mensen het gevoel geven, dat ze er niet bij horen, dat vormt op den duur een enorme bedreiging voor de stad en voor de democratie.

Sociale uitsluiting, is daar wat aan te doen? Nou en of! Wat dat is wat we proberen, vanmiddag. Alternatieven vinden. Een paar aantekeningen daarbij van mijn kant als dominee van een kerk die opkomt voor de mensen die zijn buitengesloten.

“Dit kan niet waar zijn; onder bankiers”. Zo heet het nieuwe boek van Joris Luyendijk. Hij beschrijft hoe de mannen en vrouwen van het grote geld in Londen, leven en denken. En Londen is overal, ook in Nederland. Een ontluisterend beeld. “Wat u beschrijft, gebeurt bij ons ook. De bezieling is verbannen uit ons werk, de waarde ervan gaat verloren, alles wat overblijft zijn meetbare doelen, cijfers, rendementen, targets”, zeggen de bankiers zelf tegen Luyendijk. Ze zijn maatschappelijk en moreel totaal de kluts kwijt, deze bankiers. Geld, kapitaal, productie, consumptie. Daar gaat het om. Geld als doel. Niet als middel om zinnige dingen mee te doen tot opbouw van een menswaardig bestaan, van jouzelf en van anderen. Waar het totaal aan ontbreekt – dat voel je bijna op elke bladzij van het boek -, is de vraag waar het vanmiddag over gaat: wat voor samenleving willen wij eigenlijk zijn? Waarvoor doen we het allemaal? Leven wij voor de economie? Of is de economie er voor ons? En is elke economie die niet voor ons is, eigenlijk tegen ons?

Er is een prachtig verhaal van Jezus, dat daarover gaat. Het verhaal heet: “de gelijkenis van de arbeiders in de wijngaard”. De wijngaard, dat is de samenleving, Rotterdam. Het is oogsttijd. Er is veel werk, de druiven moeten geplukt. De wijnboer huurt op de dag van de oogst arbeiders in, steeds weer, om negen uur, twaalf uur, drie uur, zelfs ‘s avonds nog. Zoveel werk is er te doen. Met ieder van hen spreekt hij een normaal dagloon af. Als ‘s avonds laat al het werk is gedaan, geeft hij opdracht het loon aan iedereen uit te betalen. En dan eerst aan de arbeiders die het laatst zijn begonnen. Zij krijgen het loon voor de hele dag. Opstand, dus, bij arbeiders die vroeg zijn begonnen. Dat is niet eerlijk. Zij hebben toch veel langer gewerkt dan degenen die ‘s middags of ‘s avonds zijn begonnen. Daarop zegt de wijnboer: “Beste vrienden, ik heb jullie niet oneerlijk behandeld. We hadden toch het normale loon afgesproken? Ga rustig naar huis met je geld. Ik wilde de mannen die het laatst kwamen net zo veel geven als jullie. Het is mijn geld. Ik mag ermee doen wat ik wil. Waarom zijn jullie jaloers, als ik anderen goed behandel?”

Voor mij zou dit bijbelse verhaal leading moeten zijn bij het vinden van uitwegen uit de uitsluiting, uit armoede, naar een economie, naar een samenleving voor ons allen. De normale, economische orde wordt hier omgekeerd: de laatsten zijn de eersten. Onderste boven! Maar wat er eigenlijk gebeurt, volgens mij, is dit: elke vorm van rangordedenken in economie en samenleving wordt radicaal opgeheven. Hier wordt loon uitgekeerd, niet naar prestatie, maar naar behoefte. Elk mens, hoe groot of hoe klein zijn prestatie ook is, telt. Gewoon, omdat hij of zij er is en er daarom toe doet. Niemand buitengesloten.

Ik hoop van harte, dat ons symposium een succes wordt. Ik heb er zin in! Jullie vast ook! Maar ik hoop vooral, dat niet bij dit symposium alleen blijft. Ik hoop vooral, dat het een vervolg krijgt. Dat we samen, met elkaar, bouwen aan een ander, duurzaam, solidair Rotterdam, een Rotterdam waarin iedereen telt en waarin we de dingen – hulp in de buurt, werkgeverschap, onderwijs, sociale vangnetten, noem maar op – zó organiseren, dat dat ook realiteit wordt. Uit met de uitsluiting. Rotterdam, de stad in Nederland, waarin niemand wordt buitengesloten, omdat iedereen telt. Daar gaat het om.